

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัดระยอง*

ดวงกมล คณโฑเงิน

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาประชากรศาสตร์
วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
✉ k_duangkamol@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ 1 ใน 18 เขตควบคุมมลพิษของประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ที่มีคุณสมบัติเป็นหัวหน้าครัวเรือน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 120 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face Interview) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญ 4 ด้านหลัก ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ-ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิต ในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด และสามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จากนั้นนำมาคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) ของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด พบว่ามีค่าเท่ากับ 69.83 (จากคะแนนเต็ม 100.00) ซึ่งหมายความว่า ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปัจจัย 4 ด้าน จะเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่ อยู่ในระดับที่แตกต่างกันไม่มากนัก ดังนั้น หากต้องการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุดให้สูงขึ้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาจจะต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; มลพิษ; เขตควบคุมมลพิษ

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของ ดวงกมล คณโฑเงิน เรื่อง “คุณภาพชีวิตของประชากรในเขตควบคุม มลพิษของประเทศไทย” สาขาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ไว้คำส่งหน้าบทคัดย่อภาษาไทย)

Key Factors Affecting the Quality of Life in Maptaphut, Rayong Province*

Duangkamol Kontongern

Doctoral Student, Demography,

College of Population Studies, Chulalongkorn University

✉ k_duangkamol@yahoo.com

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the key factors affecting the quality of life in the population in the Maptaphut area, Rayong Province, which is 1 of 18 pollution-control areas in Thailand. This study is of a quantitative research design, and data were collected from the heads of households and residing in the area for over one year for a total of 120 people. A face-to-face interview method and Multiple Regression Analysis Statistics were used in the study.

The study findings revealed that all 4 factors—Residence, Economy-Society, Environment, and Health and Sanitation—had a positive relation with the overall satisfaction with the quality of life of the population in terms of their current living. The study was also able to forecast the participants' overall satisfaction with their quality of life in relation to their current living at a significantly, dramatically high statistical level of 0.001. Then, the calculation of the quality of life index of the population in the Maptaphut area which was 69.83 (from a total of 100) meant that the quality of the life of the population was at a moderate level. When comparing the 4 factors, it was seen that each factor influenced the overall satisfaction of quality of life of the population regarding their current living at a similar level. If the intention is to improve the quality of life of the population in the Maptaphut area, the relevant agencies have to solve and improve all 4 factors.

Keywords: Quality of Life; Pollution; Pollution Control Area

*This article is part of doctoral dissertation of Kontongern D. (in progress). "Quality of Life of population in pollution control area in Thailand" Demography, College of Population Studies Chulalongkorn University, under supervision of Professor Kua Wongboonsin.

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยรวมถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก มีอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลจึงมีแนวคิดในการขยายพื้นที่อุตสาหกรรมและความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะภูมิภาคชายฝั่งทะเลตะวันออก

ในปี 2532 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้ตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดขึ้นในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรัฐบาลได้มอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ปัจจุบันนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดได้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศสำหรับอุตสาหกรรม ประเภท ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็กและโลหะ โรงกลั่นน้ำมัน และโรงไฟฟ้า

จากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างรวดเร็วและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ โดยปัญหาสำคัญที่พบในช่วงที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ดังนี้ ปี พ.ศ. 2543-2546 พบปัญหาเรื่องกลิ่นรบกวนจากโรงงานปิโตรเคมี และโรงกลั่น เนื่องจากพื้นที่ตั้งของโรงงานอยู่ใกล้กับชุมชนโดยขาดพื้นที่กันชน ในปี พ.ศ. 2548 พบปัญหาเรื่องภัยแล้ง เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความระแวงในการแย่งใช้น้ำระหว่างชุมชนกับภาคอุตสาหกรรม และเมื่อปี พ.ศ. 2550 ประชาชนและองค์กรเอกชนร่วมเคลื่อนไหวรณรงค์ให้รัฐบาลพิจารณาประกาศให้พื้นที่มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนในพื้นที่ เกิดปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาการปนเปื้อนในน้ำบ่อตื้น ปัญหาเรื่องสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย ซึ่งมีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน สืบเนื่องให้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2552 มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้พื้นที่ตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ และตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นเขตควบคุมมลพิษล่าสุดของประเทศไทย จนถึงเหตุการณ์ล่าสุดเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา เกิดเหตุถังบรรจุสารโพลีอินระเบิด ซึ่งเป็นของบริษัท บีเอสที อีลาสโตเมอร์ส ผู้ผลิตยางสังเคราะห์ มียอดผู้เสียชีวิตรวม 12 ศพ และบาดเจ็บ 141 ราย จากปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงควรให้ความสนใจเป็นพิเศษกับคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด

คุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศในปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มีเป้าหมายจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนไทยมีสุขภาพดี สอดคล้องกับนโยบายประชากรแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531

เป็นต้นมา โดยอย่างน้อยระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้นควรได้ตามระดับความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Need หรือ จปฐ.) และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่กระจายความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ปกป้องสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น เพื่อคนรุ่นหลัง และเป็นการพัฒนาที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและทำการประเมินค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยคาดว่าผลที่ได้จะเป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 4 ด้านหลัก ซึ่งได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ – สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย กับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง
2. เพื่อประเมินค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยพิจารณาจากลำดับความสัมพันธ์ของปัจจัย 4 ด้านหลักที่มีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง และค่าดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งจะทำให้สามารถวิเคราะห์หาแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

แนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของคุณภาพชีวิต

คำว่า “คุณภาพชีวิต” (Quality of Life) เป็นคำที่มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งในภาษาไทยและในภาษาอังกฤษ ในสมัยก่อนคุณภาพชีวิตในสังคมไทย หมายถึง กินดี อยู่ดี หรือ อยู่ดี มีสุข ตรงกับภาษาอังกฤษว่า well-being แต่จากกระแสการพัฒนาที่มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีผู้ขยายความคำว่า “คุณภาพชีวิต” ซึ่งมีองค์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม และจิตใจของบุคคลในสภาวะนั้น ๆ

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 1981) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่า “คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพึงพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ สามารถใช้ศักยภาพส่วนบุคคลสร้างสรรค์พัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 1994) ให้ความหมายว่า “คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดหลายมิติที่มีการผสมผสานทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความเป็นอิสระ มีความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อส่วนบุคคล ภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล”

สำหรับในประเทศไทยนั้น ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “คุณภาพ หมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ ซึ่งตรงข้ามกับความตาย รวมความแล้วหมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลในความเป็นอยู่”

2. แนวคิดความพึงพอใจในชีวิต

ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง โดยมนุษย์จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับการได้รับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ถ้ามนุษย์ได้รับในสิ่งที่ปรารถนา จะมีความพึงพอใจในทางบวก ในทางตรงข้าม หากมนุษย์ได้รับสิ่งต่าง ๆ น้อยกว่าความคาดหวัง อาจจะไม่มีความพึงพอใจหรือมีความพึงพอใจระดับต่ำ

Maslow (1954, pp. 80-97) ได้อธิบาย ระดับความต้องการของมนุษย์ โดยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of needs) ซึ่งมีลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1) ความต้องการด้านกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุดของมนุษย์ 2) ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs) ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน 3) ความต้องการความยอมรับในสังคม (Love Needs) ความต้องการของมนุษย์ที่จะมีความอบอุ่นทางใจ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มสังคมต่าง ๆ 4) ความต้องการเป็นที่ยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ เป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียง เกียรติยศ 5) ความต้องการได้ประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความปรารถนาที่จะใช้ความสามารถเพื่อสนองความต้องการของตนเองเท่าที่จะสามารถทำได้

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองในขั้นต่ำแล้ว จะมีความต้องการในระดับสูงขึ้นไป และมนุษย์อาจมีความต้องการพร้อมกันในหลายระดับได้ สามารถที่จะได้รับสิ่งที่

ต้องการหลายระดับพร้อม ๆ กันได้ แต่มนุษย์อาจจะไม่มีความต้องการในระดับสูง ถ้าความต้องการในระดับต่ำยังไม่ได้รับการตอบสนอง

Sharma (1988, p. 149) ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

- 1) ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ประกอบด้วย ความต้องการด้านชีวะ – กายภาพ (Bio-Physical Needs) เป็นความต้องการที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค น้ำสะอาด สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น การได้รับปัจจัยเหล่านี้ จะทำให้บุคคลบรรลุคุณภาพชีวิตในระดับต่ำสุด (Minimum Level) การขาดปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงการขาดคุณภาพชีวิตของบุคคล และความต้องการด้านจิตใจและสังคม (Psycho - Social Needs) เป็นความต้องการระดับชุมชนและสังคม รวมถึงบทบาทของตนเองในชุมชนและสังคม เช่น การศึกษา การคมนาคม ความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น
- 2) ความต้องการด้านความรู้สึกและจิตใจ (Felt Needs) ได้แก่ ความใฝ่ฝันของบุคคล (Personal Aspiration) ซึ่งถือเป็นความต้องการสูงสุด และเป็นความทะเยอทะยานเฉพาะบุคคล ซึ่งได้แก่ ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ความมั่นคง หรือ การยอมรับในสังคม เป็นต้น ความต้องการประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับสถานภาพของบุคคลมากกว่าเป็นความต้องการที่แน่ชัด เนื่องจากการไม่ได้รับการตอบสนองในสิ่งเหล่านี้ อาจจะไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลก็ได้

3. แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน

หลักการและแนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน คือ คุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ประชาชนทุกคนในฐานะที่เกิดเป็นคนไทยควรจะมี ซึ่งความหมายของคุณภาพชีวิตตามแนวความจำเป็นพื้นฐาน หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง หรือคุณภาพชีวิตที่ดี ถ้าครอบครัวหรือชุมชนได้บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน โดยประเทศไทยได้นำแนวความคิดนี้มาปรับใช้ กำหนดเป็นเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs Indicators) หรือ “จปฐ” ครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529)

ปัจจุบันคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติได้กำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ที่จะใช้ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ไว้ 5 หมวด (30 ตัวชี้วัด) ดังนี้

หมวดที่ 1 สุขภาพดี (7 ตัวชี้วัด)

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (8 ตัวชี้วัด)

หมวดที่ 3 ฝึกฝนการศึกษา (5 ตัวชี้วัด)

หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า (4 ตัวชี้วัด)

หมวดที่ 5 ปลุกฝังค่านิยมไทย (6 ตัวชี้วัด)

4. แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ประกอบด้วยคำว่า Sustainable ซึ่งแปลว่า ช่วยเหลือหรือสนับสนุน ส่วนคำว่าการพัฒนา (Development) นั้น Herman E. Daly ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า คือ การเจริญเติบโต (Growth) ดังนั้น การพัฒนาแบบยั่งยืน จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดการสนับสนุน ส่งเสริม อย่างต่อเนื่อง และส่งผลต่อชุมชนมากที่สุด

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของคนในรุ่นถัดไปในการตอบสนองต่อความต้องการในเวลานั้น ทั้งนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละด้านจะมีการเชื่อมโยงและมีผลกระทบซึ่งกันและกันด้วย

แนวคิดดังกล่าวเป็นจุดริเริ่มให้เกิดการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติ ทำให้คุณภาพของชีวิตของมนุษย์ดีขึ้นในลักษณะเศรษฐกิจแบบยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้

ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (Payutto, 1999, pp. 185-186) ที่กล่าวว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ คือ ทำให้เกิดองค์รวม องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกันจะต้องประสานกันครบองค์ และมีลักษณะที่มีดุลยภาพ นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องมีการเจริญทางเศรษฐกิจ อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และต้องมีการพัฒนามนุษย์ควบคู่ไปด้วย”

5. เขตควบคุมมลพิษของประเทศไทย

เขตควบคุมมลพิษ (Pollution Control Area) ได้เริ่มประกาศใช้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ตามมาตรา 59 ซึ่งกล่าวว่า “ในกรณีที่น่าปรากฏว่าท้องที่ใดมีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มที่ร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อดำเนินการควบคุม ลดและขจัดมลพิษได้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 67 ระบุไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม”

สำหรับวัตถุประสงค์ในการประกาศเขตควบคุมมลพิษ คือ การรักษาไว้ซึ่ง สภาพแวดล้อม มิให้ถูกทำลายลงไปมากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากพื้นที่นั้นมีปัญหามลพิษเกิดขึ้นแล้ว หรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นในลักษณะที่วิกฤตและรุนแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลของพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษในปัจจุบันจำนวน 18 พื้นที่ ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 จังหวัด ของประเทศไทย และสาเหตุที่ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ รายละเอียดดังตาราง 1

ตารางที่ 1 เขตควบคุมมลพิษของประเทศไทย

เขตควบคุมมลพิษ 18 พื้นที่	ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	สาเหตุที่ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ
1) เมืองพัทยา (เฉพาะ ต. นาเกลือ) 2) จังหวัดภูเก็ต 3) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 4) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	ฉบับที่ 1 (7 ส.ค. 2535) ฉบับที่ 2 (7 ส.ค. 2535) ฉบับที่ 4 (10 ก.ย. 2535) ฉบับที่ 5 (10 ก.ย. 2535)	กิจการอุตสาหกรรม โรงแรม และสถานที่พักตากอากาศ กัดอาคารร้านอาหาร สถานพยาบาล และอื่น ๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน
5) หมู่เกาะพีพี ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่	ฉบับที่ 6 (10 ก.ย. 2535)	กิจการโรงแรม และสถานที่พักตากอากาศ กัดอาคารร้านอาหารและอื่น ๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน
6) จังหวัดสมุทรปราการ	ฉบับที่ 9 (15 มี.ค. 2537)	ปัญหามลพิษจากน้ำเสีย อากาศเสีย ของเสีย และมลพิษอื่น ๆ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน
ปริมนชล : 7) จังหวัดปทุมธานี 8) จังหวัดนนทบุรี 9) จังหวัดสมุทรสาคร 10) จังหวัดนครปฐม	ฉบับที่ 11 (25 เม.ย. 2538)	ปัญหามลพิษจากน้ำเสีย อากาศเสีย ของเสีย และมลพิษอื่น ๆ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน
จังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ : 11) อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี 12) อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 13) อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี 14) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 15) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบฯ 16) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบฯ	ฉบับที่ 13 (8 พ.ย. 2539)	กิจการสะพานปลา อุตสาหกรรม โรงแรม และสถานที่พักตากอากาศ กัดอาคารร้านอาหาร และอื่น ๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน
17) ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี	ฉบับที่ 23 (13 ส.ค. 2547)	กิจการโรงงานไม้ บด และย่อยหิน และเหมืองหินส่วนใหญ่ได้ปล่อยทิ้งฝุ่นละอองออกสู่บรรยากาศโดยทั่วไปไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน และมีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต
18) ตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ และตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	ฉบับที่ 32 (30 เม.ย. 2552)	กิจการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็ก โรงกลั่นน้ำมัน และโรงไฟฟ้า ได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ทั้งทางอากาศ ทางน้ำ การจัดการขยะมูลฝอยและกากของเสียอันตราย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องที่เป็นอย่างมาก มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชน

6. พื้นที่มาบตาพุด

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พื้นที่มาบตาพุด หมายถึง พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง และพื้นที่บางส่วนเป็นของอำเภอนิคมพัฒนา ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลมาบตาพุด ตำบลมาบข่า ตำบลห้วยโป่ง และมีพื้นที่บางส่วนของตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ตำบลทับมา ตำบลเนินพระ นอกจากนี้ยังมีเกาะ 1 เกาะ คือ เกาะสะเก็ด มีพื้นที่โดยรวมสิ้น 165.565 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่บนบกที่ใช้ประโยชน์ประมาณ 144.565 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 87.32 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีกประมาณ 21.000 ตารางกิโลเมตร เป็นทะเล

เทศบาลเมืองมาบตาพุดอยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยอง ประมาณ 20 กิโลเมตร ในปัจจุบันเทศบาลเมือง มาบตาพุด มีชุมชนย่อย จำนวน 33 ชุมชน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 23,516 ครัวเรือน และจำนวนประชาชนทั้งหมด 49,695 คน (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2553 จากกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองมาบตาพุด โดยจำนวนครัวเรือนนี้ไม่รวมบ้านเช่าที่มีบ้านเลขที่แต่ไม่มีผู้อาศัย)

เนื่องด้วย ภายในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดนั้น มีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และมีศักยภาพการลงทุนด้านอุตสาหกรรมสูง เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีเนื้อที่กว่า 10,000 ไร่ เป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรม 7,000 ไร่ มีโรงงาน จำนวน 59 แห่ง ประเภทของอุตสาหกรรมหลัก คือ กลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็ก และโรงไฟฟ้า การดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น นิคมอุตสาหกรรมเหมราชตะวันออก ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี และเคมีภัณฑ์ จำนวน 41 โรงงาน นิคมอุตสาหกรรมผาแดง ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเม็ดพลาสติก จำนวน 4 โรงงาน นิคมอุตสาหกรรม อาร์ ไอ แอล ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม เคมีภัณฑ์ จำนวน 8 โรงงาน และบริเวณท่าเรืออุตสาหกรรมมีโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ใอน้ำ และน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม บริษัทที่ให้บริการขนส่งตู้สินค้าผ่านทางรถไฟ จำนวน 10 โรงงาน (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 จากสำนักงานการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด)

จากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างรวดเร็วและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย อาทิเช่น ผลกระทบด้านคุณภาพอากาศ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ ก่อให้เกิดการเรียกร้องจากประชาชน ให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และองค์กรเอกชนมีการเคลื่อนไหวรณรงค์ให้รัฐบาล พิจารณาประกาศให้พื้นที่มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ

สืบเนื่องให้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2552 มีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ท้องที่ตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ และตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ทั้งตำบล ตำบลมาบตาพุด อำเภออินคมพัฒนา จังหวัดระยอง ทั้งตำบล และตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองทั้งตำบล รวมทั้งพื้นที่ทะเลภายในแนวเขต เป็นเขตควบคุมมลพิษตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในฐานะประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ลงนามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 32 (พ.ศ.2552) เพื่อที่จะได้ดำเนินการควบคุม ลด และจัดมลพิษต่อไป ถือว่าเป็นเขตควบคุมมลพิษที่ 18 ซึ่งเป็นพื้นที่ล่าสุด

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยใน 4 ด้านหลักที่แตกต่างกัน ซึ่งได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย มีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัดระยอง ในระดับที่แตกต่างกัน โดยสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการวิจัยเกี่ยวกับประชากรเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง จำนวนตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูล ตัวแปรและเครื่องมือวัดตัวแปร รายละเอียดเป็นดังนี้

1. ประชากรเป้าหมาย

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งมีชุมชนย่อยจำนวน 33 ชุมชน และจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 23,516 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนละ 1 คนเท่านั้น โดยผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

2.1 เพศชาย หรือ เพศหญิง

2.2 อายุ 20 – 60 ปี

2.3 เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

2.4 อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

3. วิธีการสุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling Design) โดยมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 สุ่มเลือกชุมชนมา 4 ชุมชน จาก 33 ชุมชน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มชุมชน (Cluster Sampling)

3.2 สุ่มครัวเรือนให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนดในแต่ละชุมชน (Quota Random Sampling)

โดยใช้ตารางเลขสุ่มในการสุ่มเลขที่บ้านที่เป็นจุดเริ่มต้นในแต่ละชุมชน

3.3 เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ในครัวเรือน โดยจะเก็บข้อมูลจากครัวเรือนละ 1 คนเท่านั้น

4. จำนวนตัวอย่าง

การคำนวณหาจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักการคำนวณของ Yamane (Yamane, 1973) กล่าวคือ ต้องการระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และยอมให้มีความผิดพลาดที่ยอมรับได้ร้อยละ 10 หรือ 0.10 และสามารถคำนวณจำนวนตัวอย่างจากสมการ ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n คือ จำนวนตัวอย่าง
N คือ จำนวนรวมของประชากรเป้าหมายทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
e คือ ค่าระดับความคลาดเคลื่อนของจำนวนตัวอย่าง

$$\text{แทนค่า } n = \frac{23,516}{1 + 23,516 (0.10)^2}$$

$$= 99.58$$

จากการคำนวณจำนวนตัวอย่างที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูล เท่ากับ 100 ตัวอย่าง เพื่อให้สามารถคำนวณค่าสถิติได้แม่นยำมากขึ้น ดังนั้น จึงต้องเพิ่มจำนวนตัวอย่างรวมเป็น 120 ตัวอย่าง โดยมีการเก็บข้อมูลกระจายสัดส่วนตัวอย่างตามชุมชนที่ได้สุ่มเลือกมา 4 ชุมชน ชุมชนละ 30 ตัวอย่าง ตามรายละเอียดในตารางที่ 2

ตาราง 2 จำนวนตัวอย่างในการวิจัย

ชุมชนตัวอย่างที่สุ่มเลือกมา	จำนวนตัวอย่าง (คน)
1. ชุมชนเนินพยอม	30
2. ชุมชนอิสลาม	30
3. ชุมชนวัดมาบตาพุด	30
4. ชุมชนห้วยโป่งโน - สะพานน้ำท่วม	30
รวม	120

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบพบตัว (Face to Face Interview) ที่บ้านหรือที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชุมชนตัวอย่างที่กำหนด โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย จะทำการขออนุญาตจากผู้นำชุมชนก่อนเข้าไปในพื้นที่ชุมชนตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นสุ่มตัวอย่างและทำการสัมภาษณ์ครัวเรือนละ 1 คนเท่านั้น

เครื่องมือวัดตัวแปรที่สำคัญในการวิจัย

1. นิยามศัพท์

1.1 คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมและมีความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน ไม่ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย

1.2 ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลนั้น ได้รับการตอบสนองหรือบรรลุเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความพึงพอใจใน 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย

1.3 ความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย สะอาด และถูกสุขลักษณะ มีเครื่องอำนวยความสะดวกใช้ในครัวเรือน (เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น ฯลฯ) สถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงถาวร และขนาดที่อยู่อาศัยไม่แออัด เมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

1.4 ความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านเศรษฐกิจ - สังคม ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (มีการป้องกันอุบัติภัยอย่างถูกวิธี) ความพอเพียงของรายได้จากอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชน

1.5 ความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ ระบบการจัดการน้ำเสียของบริเวณที่อยู่อาศัยมีการจัดการน้ำเสียอย่างถูกต้อง ระบบการจัดเก็บขยะมูลฝอยหรือกากของเสียอย่างถูกต้อง เช่น มีภาชนะที่มีฝาปิดรองรับ หรือมีหน่วยงานจัดเก็บขยะมูลฝอย ความเพียงพอของปริมาณน้ำดื่ม-น้ำใช้ในครัวเรือน คุณภาพอากาศบริเวณที่อยู่อาศัย และคุณภาพน้ำดื่ม-น้ำใช้ในครัวเรือน

1.6 ความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อสุขภาพส่วนตัวของหัวหน้าครัวเรือน สุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน สถานที่ตั้งสถานพยาบาล การให้

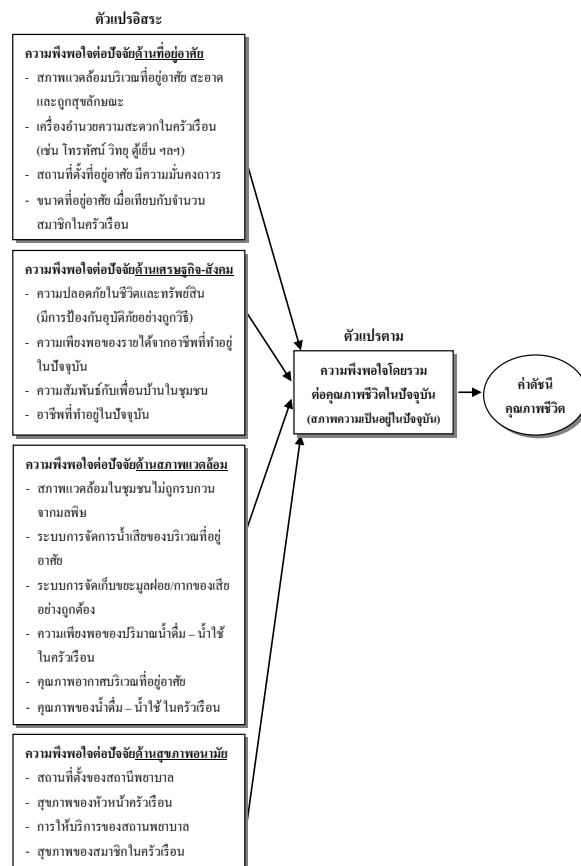
บริการของสถานพยาบาล สมาชิกในครัวเรือนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และสมาชิกในครัวเรือนไม่ติดสุราและยาเสพติด

1.7 ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน หมายถึง ความพึงพอใจโดยรวมต่อสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมองในภาพรวมของทุกด้าน

1.8 ค่าดัชนีคุณภาพชีวิต หมายถึง ค่าของระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ประเมินคุณภาพชีวิตจากความพึงพอใจต่อปัจจัย 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดความพึงพอใจในชีวิต แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน และแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะเห็นว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศในปัจจุบันโดยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่สำคัญนั้น ประกอบด้วย ปัจจัย 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ – สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย สามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้



โดยตัวแปรในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระ คือ ความพึงพอใจต่อบริการย่อยใน 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ – สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย สำหรับตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน โดยความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามจะส่งผลต่อการคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเอง จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม (Content validity) และนำแบบสอบถามดังกล่าวไปทำการทดสอบก่อนนำไปใช้ (Pre -test) จำนวน 50 ชุด และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.956 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.700 ที่กำหนดไว้

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย สเกลวัดระดับความพึงพอใจ 10 ระดับ (10 Point Rating Scale) การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) และการคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) โดยมีรายละเอียด เป็นดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ค่าทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และข้อคิดเห็นที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้พัฒนาปรับปรุงเพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

4.2 สเกลวัดระดับความพึงพอใจ 10 ระดับ

คะแนน 10	หมายถึง	พึงพอใจอย่างมาก
คะแนน 9	หมายถึง	พึงพอใจมาก
คะแนน 8	หมายถึง	พึงพอใจ
คะแนน 7	หมายถึง	ค่อนข้างพึงพอใจ
คะแนน 6	หมายถึง	เฉย ๆ
.....		
คะแนน 2	หมายถึง	ไม่พึงพอใจ
คะแนน 1	หมายถึง	ไม่พึงพอใจอย่างมาก
คะแนน 0	หมายถึง	ไม่แสดงความคิดเห็น

4.3 เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ

ค่าร้อยละของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	การแปลความหมายค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ
90 - 100	พึงพอใจมาก
80 - 89	พึงพอใจ
60 - 79	ค่อนข้างพึงพอใจ
45 - 59	ค่อนข้างไม่พึงพอใจ
0 - 44	ไม่พึงพอใจ

4.4 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลักและปัจจัยย่อยในแต่ละด้านกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) ในการหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficient of partial regression) และหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) แล้วนำมาถ่วงน้ำหนัก เพื่อใช้ในการคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่

4.5 การคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง จากสูตร

$$QOL\ Index = b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4$$

โดยกำหนดให้

- QOL Index คือ ค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง
- b_1 คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานถ่วงน้ำหนักระหว่างคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยกับคะแนนความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน (ค่าที่ถ่วงน้ำหนักรวมกัน 4 ตัว แล้วไม่เกิน 1)
- b_2 คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานถ่วงน้ำหนักระหว่างคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคมกับคะแนนความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน (ค่าที่ถ่วงน้ำหนักรวมกัน 4 ตัว แล้วไม่เกิน 1)
- b_3 คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานถ่วงน้ำหนักระหว่างคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกับคะแนนความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน (ค่าที่ถ่วงน้ำหนักรวมกัน 4 ตัว แล้วไม่เกิน 1)

- b_4 คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานถ่วงน้ำหนักระหว่างคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสุขภาพอนามัยกับคะแนนความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน (ค่าที่ถ่วงน้ำหนักรวมกัน 4 ตัวแล้วไม่เกิน 1)
- X_1 คือ ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย
- X_2 คือ ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม
- X_3 คือ ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
- X_4 คือ ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย

4.6 เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

ค่าดัชนีคุณภาพชีวิต	การแปลความหมายค่าดัชนีคุณภาพชีวิต
90 - 100	คุณภาพชีวิตดี
80 - 89	คุณภาพชีวิตค่อนข้างดี
60 - 79	คุณภาพชีวิตปานกลาง
45 - 59	คุณภาพชีวิตค่อนข้างแย่
0 - 44	คุณภาพชีวิตแย่

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต โดยมีปัจจัยหลักใน 4 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสภาพเศรษฐกิจ - สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย และทำการประเมินค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งผลการวิจัยเป็นดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง จำนวน 120 คน พบว่า เป็นเพศชาย (ร้อยละ 66.07) เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 33.93) มีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 42.47 ปี จำนวนครึ่งหนึ่งจบการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 52.14) รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 25.36) ปวส./อนุปริญญา (ร้อยละ 15.36) ปริญญาตรี (ร้อยละ 5.71) และไม่ได้ศึกษา (ร้อยละ 1.43) ตาม

ลำดับ ประกอบอาชีพ ค้าขาย มากที่สุด (ร้อยละ 40.83) รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 25.83) พนักงานบริษัทเอกชน/โรงงานอุตสาหกรรม (ร้อยละ 16.67) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 8.33) เกษตรกร (ร้อยละ 4.17) และ ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 4.17) ตามลำดับ มีรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน เท่ากับ 11,317.86 บาท รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน เท่ากับ 24,351.79 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 4.22 คน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญ 4 ด้านหลัก ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสภาพเศรษฐกิจ – สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิต ในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันในระดับสูงมาก โดยมีความสัมพันธ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เป็น 0.998 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ถึงร้อยละ 99.60 ($R^2 = 0.996$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ดังตาราง 3

โดยการวิจัยในครั้งนี้มีสมมติฐานว่า ปัจจัยใน 4 ด้านหลักที่แตกต่างกัน ซึ่งได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยด้านเศรษฐกิจ – สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย มีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ในระดับที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ดังตาราง 3 พบว่า ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ – สังคมที่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และปัจจัยด้านสุขภาพอนามัยที่มีความแตกต่างกัน จะมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันในระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในเชิงบวก อาทิเช่น หากประชาชนในพื้นที่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้มีความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันในระดับสูง แต่ถ้าประชาชนในพื้นที่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ก็จะมีผลให้มีความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันในระดับต่ำด้วย

ตาราง 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลักกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจัย	สัมประสิทธิ์การถดถอย (B)	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta)	p-value
ด้านที่อยู่อาศัย	0.250	0.282	<0.001
ด้านเศรษฐกิจ – สังคม	0.250	0.294	<0.001
ด้านสภาพแวดล้อม	0.250	0.291	<0.001
ด้านสุขภาพอนามัย	0.250	0.282	<0.001
Standard Error = 0.265		R = 0.998 F = 2639.875	R ² = 0.996 p-value < 0.001

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) ระหว่างปัจจัยหลัก 4 ด้าน จะเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันอยู่ในระดับที่แตกต่างกันไม่มากนัก โดยปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ – สังคม (0.294) รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม (0.291) ด้านสุขภาพอนามัย (0.282) และด้านที่อยู่อาศัย (0.282) ตามลำดับ

จากตาราง 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน (ร้อยละ 70.00) กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดมีความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 70.70) รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย (ร้อยละ 70.68) ด้านเศรษฐกิจ-สังคม (ร้อยละ 69.55) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (ร้อยละ 68.47) ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความพึงพอใจต่อปัจจัยทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

เมื่อทำการคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) ของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า มีค่าเท่ากับ 69.83 (จากคะแนนเต็ม 100.00) ซึ่งหมายความว่า ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

ตาราง 4 ค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

ปัจจัย	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta)	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานถ่วงน้ำหนัก (Weighted = 1)	ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ
ตัวแปรตาม : ความพึงพอใจโดยรวม ต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน			70.00
ตัวแปรอิสระ : ด้านที่อยู่อาศัย	0.282	0.245	70.70
ด้านเศรษฐกิจ - สังคม	0.294	0.256	69.55
ด้านสภาพแวดล้อม	0.291	0.253	68.47
ด้านสุขภาพอนามัย	0.282	0.245	70.68
ค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index : QOL Index)		69.83 (คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง)	

3. ลำดับความสำคัญของปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

จากการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) ระหว่างปัจจัยหลัก 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ - สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย จะเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่ที่อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันหากต้องการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดให้สูงขึ้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาจต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน

ในกรณีที่มีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น งบประมาณ ระยะเวลา และบุคลากร เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถดำเนินการพัฒนาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมกันได้ สามารถเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยได้โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) ที่มีค่ามากไปน้อย หากมีค่าเท่ากันให้พิจารณาจากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ โดยพิจารณาในทางกลับกัน คือ ให้พิจารณาคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจจากน้อยไปมาก

ดังนั้น ปัจจัยหลักที่ต้องพิจารณาให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ - สังคม รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย และด้านที่อยู่อาศัย ตามลำดับ และสามารถเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยหลักและปัจจัยย่อยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ได้ดังตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานและค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อปัจจัย

ปัจจัย	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta)	ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
① ด้านเศรษฐกิจ – สังคม	0.294	69.55	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (มีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี)	0.112	66.07	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ความเพียงพอของรายได้จากอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	0.089	68.44	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชน	0.083	71.89	ค่อนข้างพึงพอใจ
- อาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	0.081	71.80	ค่อนข้างพึงพอใจ
② ด้านสภาพแวดล้อม	0.291	68.47	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	0.069	67.05	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ระบบการจัดการน้ำเสียของบริเวณที่อยู่อาศัย	0.064	64.51	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ระบบการจับเก็บขยะมูลฝอย / กากของเสียอย่างถูกต้อง	0.063	67.38	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ความเพียงพอของปริมาณน้ำดื่ม – น้ำใช้ในครัวเรือน	0.061	71.89	ค่อนข้างพึงพอใจ
- คุณภาพอากาศบริเวณที่อยู่อาศัย	0.057	70.00	ค่อนข้างพึงพอใจ
- คุณภาพของน้ำดื่ม – น้ำใช้ในครัวเรือน	0.056	70.00	ค่อนข้างพึงพอใจ
③ ด้านสุขภาพอนามัย	0.282	70.68	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สถานที่ตั้งของสถานพยาบาล	0.089	68.44	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สุขภาพของหัวหน้าครัวเรือน	0.088	72.21	ค่อนข้างพึงพอใจ
- การให้บริการของสถานพยาบาล	0.087	68.52	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน	0.075	73.52	ค่อนข้างพึงพอใจ
④ ด้านที่อยู่อาศัย	0.282	70.70	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย สะอาดและถูกสุขลักษณะ	0.100	65.98	ค่อนข้างพึงพอใจ
- เครื่องอำนวยความสะดวกในครัวเรือน (เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ ฯลฯ)	0.089	72.95	ค่อนข้างพึงพอใจ
- สถานที่ตั้งที่อยู่อาศัย มีความมั่นคงถาวร	0.086	70.74	ค่อนข้างพึงพอใจ
- ขนาดที่อยู่อาศัย เมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.079	73.11	ค่อนข้างพึงพอใจ

4. ข้อคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ สิ่งที่ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนาปรับปรุง เพื่อช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น พบว่า สามารถสรุปข้อคิด

เห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามปัจจัยหลัก 4 ด้าน ได้ว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม เป็นปัจจัยที่มีกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73) ต้องการให้พัฒนาปรับปรุงมากที่สุด โดยมีตัวอย่างของข้อคิดเห็น ดังนี้ “อยากให้จัดอบรม ส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนมีงานทำ”, “รณรงค์ให้โรงงานอุตสาหกรรมพิจารณารับคนในพื้นที่เข้าทำงานมากขึ้น”, “ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารเงินในครัวเรือนและส่งเสริมให้มีการออม”, “จัดให้มีสายตรวจ เพื่อความปลอดภัยในชีวิต ไม่มียาเสพติด ไม่มีโจรขโมย” และ “สนับสนุนด้านอุปกรณ์และทุนการศึกษาแก่เด็กในชุมชน”

สำหรับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51) ที่แสดงความคิดเห็น โดยมีตัวอย่างของข้อคิดเห็น ดังนี้ “หน่วยงานของรัฐควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหามลพิษ ปรับคุณภาพของอากาศให้ดีขึ้น”, “ควบคุมโรงงานไม่ให้ปล่อยมลพิษออกมาสู่ชุมชน” และ “นิคมอุตสาหกรรมควร บริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้ดีกว่านี้ และจัดซื้อที่ดินรอบนิคมฯ แล้วจัดพื้นที่อยู่อาศัยให้ชุมชนย้ายออกไปอยู่ที่ใหม่”

นอกจากนี้แล้วยังพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 เท่ากัน ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย และด้านที่อยู่อาศัย โดยมีตัวอย่างข้อคิดเห็น ดังนี้ “หาวิธีการแก้ไขให้มีสารพิษ เพื่อไม่ให้ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของคนในชุมชน”, “จัดให้มีบริการตรวจสุขภาพร่างกายฟรีแก่คนในชุมชน”, “สนับสนุนให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง”, “จัดให้มีสาธารณูปโภคเพียงพอแก่คนในชุมชน ได้แก่ ถนนหนทาง ประปา ไฟฟ้า” และ “บริหารจัดการโซนที่อยู่อาศัยให้เป็นสัดส่วน ไม่แออัด”

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยสำคัญใน 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย ที่มีความแตกต่างกัน จะมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันในระดับที่แตกต่างกัน โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในเชิงบวก และยังสามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ในระดับสูงมาก ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันและมีความพึงพอใจต่อปัจจัยทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านที่อยู่อาศัย รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านเศรษฐกิจ-สังคม และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ตามลำดับ จากนั้นคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตได้เท่ากับ 69.83 ซึ่งหมายความว่า ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปัจจัย 4 ด้าน จะเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่อยู่ในระดับแตกต่างกันไม่มากนัก ดังนั้นหากต้องการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดให้สูงขึ้น จะต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาและปรับปรุงทุกด้านไปพร้อมกันได้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้เรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยได้โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) ที่มีค่ามากไปน้อย ดังนั้น ปัจจัยหลักที่ต้องพิจารณาให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้สูงขึ้น คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ - สังคม รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย และด้านที่อยู่อาศัย ตามลำดับ และสามารถเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยย่อยโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

2. อภิปรายผล

จากการคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) ของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง มีค่าเท่ากับ 69.83 (จากคะแนนเต็ม 100.00) ซึ่งหมายความว่า ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อนำค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ไปเปรียบเทียบกับค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตควบคุมมลพิษ 3 พื้นที่ ซึ่งได้แก่ พื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตด้วยวิธีเดียวกัน พบว่า ในแต่ละพื้นที่มีค่าดัชนีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีสภาพปัญหาและสาเหตุที่ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษแตกต่างกัน โดยพบว่าค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด มีค่าต่ำกว่าพื้นที่อื่น ในขณะที่ประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีค่าดัชนีคุณภาพชีวิตเท่ากับ 80.0 สูงกว่าพื้นที่อื่น ซึ่งถือว่ามีคุณภาพชีวิตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี รองลงมาคือ พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีค่าดัชนีคุณภาพชีวิต เท่ากับ 76.7 และพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีค่าดัชนีคุณภาพชีวิต เท่ากับ 75.1 ถือว่ามีคุณภาพชีวิตอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

3.1 ในฐานะที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ดังนั้นจึงควรมี ส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในชุมชน โดยควรมีการให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องแก่ชุมชน และเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนหรือองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบอย่างจริงจัง

3.2 นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและโรงงานอุตสาหกรรม ควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนหน่วยงานราชการท้องถิ่นให้ความรู้แก่ชุมชน จัดให้มีการซ้อมแผนอพยพ และเตรียมความพร้อมในกรณีที่เกิดภัยพิบัติและเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้มีความปลอดภัยต่อชุมชน

3.3 นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและโรงงานอุตสาหกรรม ควรให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง ตามแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยพิจารณาจากข้อคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่จากผลการวิจัยข้างต้น อาทิเช่น จัดหาวิทยากรมาอบรมอาชีพให้คนในชุมชน เพื่อให้มีงานทำ, รณรงค์ให้โรงงานฯ พิจารณารับคนในพื้นที่เข้าทำงานมากขึ้น, จัดอบรมและส่งเสริมให้มีการออมเงินไว้ใช้ในอนาคต เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกถึงปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งจะเป็นส่วนที่ช่วยให้การสร้ากรอบแนวคิดของการวิจัยที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Brothers
- Sharma, R.C. (1988). *The Meaning of Quality of Life*. In R.C. Sharma, editor. *Population, Resource, environment and Quality of Life*. New Delhi : Dhanpat Rai and Sons
- United Nation Population Fund. (1992). *The State of World Population 1992*. New York: UNFPA
- World Health Organization. (1993). *WHOQOL Study Protocol*. WHO.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: an Introductory Analysis*. New York: Harper and Row